

bliffet er rigtig betegnet af den høitærede Minister, nemlig, at man ikke vil vide af en nærmere Ordning af Folkefirkens Forfatning. Jeg tør ikke modsigge, at det kan være den for Diebliffet raadende Anskuelse. Efter min Opfattelse er det imidlertid en foreløbet Anskuelse, naar man vil lade den almindelige borgerlige Lovgivningsmagt behandle Kirkens Anliggender som ethvert andet Lovgivningsæmne. Naar man ikke betragter dette Forhold med et blot dansk Blik, men betragter det med et noget mere omfattende historisk Blik, ser ud over vore smaa, snevre og paa mange Maader forpudste og forplumrede Forhold, tror jeg, det skal erkjendes, hvad jeg sagde, at det er en foreløbet Anskuelse, en Anskuelse, som ikke taaler en indtrængende Prøvelse, naar man vil hævde, at Ordningen af Kirkens indre Anliggender vedblivende skal høre under den verdslige Lovgivningsmagts ubelukkende Raadighed. Jeg tror, at Enhver, som gjør sig rede for den aandelige Bevægelse paa dette Omraade i Lande, hvor stærkere Kræfter tør sig, vil føle, at hele den udviklede Landsbevægelse gaar i en ganske anden Retning, og det skulde gjøre mig meget ondt, om vi vedblivende skulde staa uberørte af kraftige Impulser i denne Udvikling. De, der hylde den modsatte Anskuelse — jeg vil ikke tale om nogen Entfelt her —, ere i Virkeligheden, skjøndt uden at vide det, Afslæggere af Forsægtterne af den Territorialisme, som i det 17de og 18de Aarhundrede herskede i Lyssland, og som kulminerede i den berygtede Sætning: *Cujus regio, ejus religio*, en Sætning, hvis yderste Konsekvens var, at naar et Lands Fyrste stiftede Religion, skulde ogsaa Folket stifte Religion. Fra dette Territorialprincip, om end ikke dets allerkræfteste Form, stammer i Virkeligheden den her tillands saa meget udbredte Anskuelse, som vil, at Kirkens indre Anliggender skulde ordnes ved almindelig Lov, uden at der gives Kirken selv Leilighed til i saadanne Forhold at komme til Orde, en Anskuelse, jeg anser for ganske forkastelig. Maaden, hvorpaa Kirken skal kunne ytre sig om sine egne Anliggender, Grændserne, indenfor hvilke det skal ske, kunne være omtvistede, men jeg tror ikke, at Sager som denne, der i den Grad grube ind i Kirkens indre Anliggender som Spørgsmaalet om Præsteembedernes Besættelse, bør forhandles her, uden at en eneste Nøst minder om den uløste Forfatningsopgave. Nu gjorde den ærede Minister en Bemærkning, som ved det første Indtryk synes slående; han yttede: Nu have vi forhandlet den Sag Aar efter Aar, men han erindrede ikke, at det Synspunkt, som foreløbig var berørt i Betænkningen, er blevet fremhævet før; hvorfor kommer det da nu frem? Denne Bemærkning kan som sagt ved første Betragtning synes slående, men efter min Opfattelse rammer den dog ikke. Sagen er nemlig den, at da vi ikke have faaet nogen ny Ordning af Kirkeforfatningen, have vi maattet se at staffe os Sur-

vogater, med andre Ord: naar vigtige kirkelige Love kom frem, har der været ligesom en Fornemmelse af, at man kom ind paa et Omraade, hvor man trængte til nogen Støtte, til nogen Oplysning, til noget Kjendskab til den i Kirken raadende Anskuelse. Der er jo forskjellige Maader, hvorpaa man har søgt at staffe sig Oplysning om den i Kirken herskende Anskuelse, man har Udtalelser fra Landemoder, Erklæringer fra Biskopper, man har de frie Udtalelser, som fremkomme fra forskellige Foreninger, fra Menigheder eller Præster, man har endelig de forskellige Kirkekommissioner. Det er jo bekendt, at der har været to Gange nedsat Kirkekommissioner, og at det er paa Grundlag af de Betænkninger, som fremkom fra Kirkekommissionerne, at de vigtigere kirkelige Lovforslag ere blevene behandlede her i Rigsdagen. Der har været en bevidst eller ubevidst Følelse af, at man ved saadanne Loves Behandling maatte staffe sig noget Bederlag, nogen Erstatning, jeg kaldte det Surrogat — jeg bruger dette mindre smukke Udtryk, fordi det i og for sig ikke er et virkeligt Bederlag; kan man ikke faae det, man egentlig skulde have, et regelmæssigt ordnet Organ for Folkekirken, har man maattet lade sig nøie med noget Andet og Mindre. Man har faaet kirkelige Udtalelser, og forsaavidt Lovgivningsmagten i det Væsentlige har bevæget sig i Overensstemmelse med de Grundanskuelser, som paa den Maade gjorde sig gjældende i Kirken, have Mange, som tage Del i Lovgivningsværket, fundet sig beroligede og ikke gjort formelle Indsigelser, som aldrig ere meget tiltalende hverken at gjøre eller komme ind paa; man har fundet en Beroligelse derved, at Lovgivningsværket dog i det Hele paa disse Omraader i alt Fald ikke stod i Strid med de Anskuelser, som ere komne frem fra et mere kirkeligt Synspunkt. So længere vi nu komme bort fra det Tidspunkt, da en saadan Kirkekommission virkede, jo længere Tid der gaar, desto usikrere bliver det Støttepunkt, som man skulde søge i en saadan Kirkekommissions Forhandlinger. Den sidste Kirkekommission har, og det kan dog ikke mistjendes, det som en Hovedopgave at bære Kirkeforfatningsagen frem; den har for sit Bederlag endog, det tror jeg man tør sige, stillet den i Forgrunden. Der var ikke her Tale om at opstille Forfatningsagens Gjennemførelse som Betingelse, men den har ganske vist stillet den i Forgrunden. So længere vi komme bort fra den, jo mere Forholdene i den forløbne Tid omdannes og forandres, jo mere nyere Anskuelser gjøre sig gjældende, jo mere der, som Tilfældet har været i de senere Aar, hele Verden over foregaar en kirkelig Bevægelse af den mest indgribende Maat, desto mindre kan man undre sig over, at man ikke længere kan betragte det Surrogat, som fremkommer gennem denne Kirkekommissions Forhandlinger, som et virkeligt Bederlag for den Veiledning og Støtte, man skulde have i saadanne kirkelige Vi-